

Bild: SF Studios

Apstjärnan

Apstjärnan är en film om adoption och samhällets orättvisor med 8-åriga Jonna i centrum. Jonna, som under hela sitt liv levt på barnhemmet Renfanan, blir en dag adopterad av en gorilla. Utan något minne av sin egen mamma knyter Jonna an till sin nya förälder som driver en skrot i utkanten av staden.

I Jonnas nya hem läses det mycket böcker, äts ägg med chili och arrangeras loppmarknader med kundanpassad prissättning. Samtidigt försöker kommunen med alla tänkbara medel få tillstånd att bygga norra Europas största äventyrsbad, vilket både barnhemmet och Gorillans skrot står i vägen för. Jonna blir spelpjäsen i en kamp mellan människan och makten.

Om filmhandledningen

Film är ett spännande och mångfacetterat pedagogiskt verktyg där våra handledningar är till för att vägleda dig som lärare. Åldersrekommendationen, som här sträcker sig mellan förskoleklass och årskurs 5 är just en rekommendation. Man väljer själv om man vill ta upp ett eller flera teman ur frågeställningarna och/eller om man kan viga lite mer tid till fördjupning och närstudier av själva filmmediet. Du känner dina elever bäst och vet vad som kan vara relevant och intressant just för dem. Med den här handledningen kan man även använda klipp ifrån filmen för att ha ett tydligare underlag och stöd för minnet.

Innan filmen

Apstjärnan är baserad på Frida Nilssons bok med samma namn.

Om boken finns tillgänglig på ett bibliotek kan barnen läsa boken innan filmvisningen.

- Leta efter likheter och skillnader mellan bok och film. Karaktärerna i filmen har väldigt tydliga roller, man förstår snabbt vilka som är onda och goda. Titta på filmens affisch.
- Vem av personerna ser ut att jobba inom kommunen? Och vem ser ut att jobba på barnhemmet? Vad har gorillan för personlighet? Är den busig eller ansvarstagande? Ser den ut att vara en bra förälder?

Barnhemmet i filmen är en trygg plats för barn som väntar på att adopteras. Det kan vara bra att påpeka för barnen att det i Sverige inte längre finns barnhem på det sätt som filmen speglar. Idag bor föräldralösa barn oftast i familjehem.

En stor del av gorillans liv är böcker, så det nämns flera boktitlar i filmen. Bland annat "Oliver Twist" och "Jorden runt på 80 dagar". Uppmana barnen att lyssna efter boktitlar som de känner igen.

Handling

På den soliga gården utanför barnhemmet Renfanan är det full fart. Kompisarna Jonna och Aron flyger drake. När föreståndaren visslar i sin pipa är det dags att börja städa, för idag blir det inspektion av barnhemmet. Under inspektionen stannar Tord, som kommer från kommunen, till vid Jonna. Han bekymras över att flickan bott på barnhemmet i hela sitt liv. Syftet är att hitta familjer åt barnen, men Renfanans facit gör honom besviken.

Den lummiga miljön runt hemmet fascinerar honom dock, och under besöket kommer han på idén att man kan riva barnhemmet och bygga ett äventyrsbad på platsen. Föreståndaren blir förtvivlad av planerna och får ett ultimatum. Antingen får hon se till att fler barn adopteras bort, eller så rivs barnhemmet och äventyrsbadet byggs. Kort därpå arrangeras ett öppet hus för att familjer ska hitta barn de vill adoptera. Endast en besökare dyker upp, en gorilla. Barnen blir vettskrämda, men Jonna reagerar lugnast. Trots viss tveksamhet går hon med

på att bli adopterad av det lurviga djuret för att rädda barnhemmet. Hon tar farväl av sina vänner och åker till Gorillans hem, som visar sig ligga på en skrot.

Föreståndaren åker in till kommunhuset och rapporterar om vad som har hänt, men Tord är inte intresserad. Han tänker bara på sitt äventyrsbad och tycker att hon ska jobba på ännu hårdare om barnhemmet ska få vara kvar. Arbetet med badet är redan igång och Tords kollega har tittat på kartorna över staden. Hon tycker att badet hade passat bättre på en annan plats, nämligen där Gorillans skrot ligger. Det innebär visserligen att kommunen först måste köpa skroten av Gorillan, men Tord tänker att man kan få vad som helst för rätt pris.

På morgonen vaknar Jonna upp i sitt nya hem. Det är mycket att vänja sig vid, hon känner sig otrygg med sin nya mamma. Gorillan gör så gott hon kan och under dagen börjar Jonna inse att skroten är som en stor lekplats. Det finns ringar man kan svinga sig i mellan träden och Gorillan är väldigt kärleksfull mot Jonna.

När vardagen kommer blir det loppmarknad på skroten. Föremålen säljs till det pris som köparen har råd att betala. Jonna lär sig snabbt fördelen med detta. Gorillan har ett stort intresse för litteratur och på ett antikvariat vill Gorillan köpa en gammal bok, men har inte råd. Med erfarenheten från loppmarknaden ber Jonna om rabatt, precis som de ger sina kunder, och det lyckas. Expediten låter dem köpa boken till ett pris som de har råd att betala.

Veckorna går och hösten närmar sig. Affärerna går bättre och bättre när de jobbar som ett team. För att fira boken de köpt på en restaurang, och Jonna får köra bilen dit.

Restaurangbesöket blir kaosartat när Gorillan och Jonna slutar ha bordsskick. Jonnas kompis från barnhemmet, Aron, ser detta från restaurangens fönster och blir skrämmd. Han har tidigare hört rykten om att Gorillan ska vara farlig för Jonna. Väl tillbaka på skroten försöker Aron befria henne, men överraskas av hur bra hon har det.

Sedan tidigare har Tord erbjudit sig att köpa skroten, men gorillan sa nej. Nu återkommer han och tar i med hårdare tag. Gorillan får behålla Jonna om hon säljer skroten till honom, annars förlorar hon vårdnaden om henne. Gorillan vägrar sälja, så kommunen inleder en inspektion av deras hem.

Sista natten tillsammans innan kommunens beslut tillbringar Jonna och gorillan tältandes i skogen. Gorillan berättar om Apstjärnan, en klart lysande stjärna på himlen som hon legat under och längtat efter ett barn.

Morgonen därpå kommer beskedet. Inspektionen gav inte skäl nog att annullera adoptionen. Däremot anser Tord, baserat på vittnesmål från bland annat restaurangbesöket, att gorillan inte kan ha vårdnaden om Jonna. Det blir droppen för gorillan, hon går med på att sälja tomten. Men Tord håller inte sitt ord och när köpekontraktet är påskrivet kommer kommundjängstemännen och hämtar Jonna trots allt.

När hon flyttats tillbaka på barnhemmet berättar Tord att gorillan gett sig av, men efter ett inbrott i matförrådet förstår Jonna att han ljuger. Ägg och chili var det enda som stals, och det är gorillans favoriträtt. Så på natten rymmer Jonna till skogsgläntan där de såg Apstjärnan och återförenas med gorillans trygga famn.

Bild: SF Studios

Klipp 1
Källa: SF Studios

Tord har även brutit sitt löfte med föreståndaren och sagt att barnhemmet trots allt kanske rivs. När Jonna och gorillan ska fly hinner Tord ikapp dem och en sista kamp utbryter. Med hjälp av barnhemsföreståndaren kan de till sist ge sig av med en husvagn proppfull av böcker. På vägen erkänner gorillan för Jonna att hon inte signerade köpekontraktet korrekt, så det kommer bli svårt för kommunen att riva skroten.

Senare till vintern får Aron ett brev från Jonna. Gorillan och hon har det bra och bor på en varm plats vid havet där de startat en bokkiosk i sin husvagn.

Filmens form och innehåll

Apstjärnan handlar mycket om trygghet, både i den familjära närmiljön och i de stora stadsutvecklingsfrågorna. Historien berättas i färgstarka animationer och detaljrikt skildrade miljöer.

Filmen skildrar också etiska dilemman, som hur man ska bestämma vad som ska rivas när städer växer och vilket sätt som är det bästa att prissätta produkter på. Historien ramar in av det lilla samhället där det inte är långt mellan stadskärnan och de grönskande utkanterna.

- Hur många tror ni att det bor i den lilla staden? Är den lik staden som ni bor i?
- Stadens invånare verkar inte tycka om gorillan. Under restaurangbesöket mobbas hon för sin klädsel. Vad gör att gorillan sticker ut? Är det för att hon är en gorilla eller beror det på något annat?
- Inledningsvis blir barnen väldigt rädda för gorillan.

Varför blir de det? Hon visar ju sig senare kunna ge Jonna mycket trygghet.

- Ge exempel på andra filmer där ett djur har huvudrollen. Är människor oftast rädda eller glada för talande djur i filmer och böcker?

För f-klass och årskurs 1

I filmens första scen gör barnen många olika aktiviteter i barnhemmets trädgård. Det flygs bland annat drake, badas i poolen, slås kullerbyttor och spelas fotboll.

- Finns det saker som är svåra att fånga i en teckning som fanns med i filmen? Hur ritar man vatten? Och hur får man en fotboll som skjuts på mål att se ut som på riktigt? Rita egna teckningar på aktiviteter som ni tycker om att göra och försök att ta reda på hur man kan få det att se ut som i filmen.

Barnhemmet och uppfostran

Titta på [klipp 1](#).

I Sverige finns inte längre den typ av barnhem som Jonna och Aron bor på. Barn placeras främst på familjehem, ofta efter att först ha varit på ett jourhem. I Barnministeriets dokumentärs avsnitt [Familjehemmet Andersson](#) från 2016 besöks ett svenskt familjehem. En flicka som intervjuas har, liksom Jonna, bott där i 8 år. Till skillnad från Jonnas faktiska relation med barnhemmet är familjehemmet den här flickans familj. Jonna säger visserligen inledningsvis att barnhemsbarnen är hennes familj. Men enligt Vårdguiden [1177](#) är det viktigt för ett barn ha någon vuxen att knyta an till, att ha någon att lita på.

- Vad tror ni är skillnaderna mellan Jonnas uppväxt och den som barn idag får på familjehem i Sverige? Tror ni att Jonna tänker mycket på att hon bor på ett barnhem

Klipp 2
Källa: SF Studios

och inte i en familj? Hur är det för de övriga barnen på barnhemmet? De ser ut att trivas, men gör de verkligen det allra innerst inne?

Jonna kommer sakta men säkert närmare gorillan och kallar henne till sist för mamma. Det är ingen spikrak väg dit. När hon har svårt för att lära sig cykla blir hon rädd för att gorillan ska tröttna på henne.

- Vad är det som gör att Jonna blir tryggare? Kan det vara alla böckerna? Eller är det kanske gorillans fria uppfostringsmetod?

Gorillan uppfostrar Jonna på ett ovanligt sätt. Titta på klipp 1 där hon låter Jonna köra bilen in till restaurangbesöket. ”Det är bra om det blir lite fel. Det är genom felen man lär sig att göra rätt, säger gorillan.

Hennes uppfostringsmetod är fylld av nyfikenhet och driven av en lust att lära. Tord är däremot sur och känslolokall och utgör på sätt och vis hennes motsats. En enda gång pratar han om sin familj. Det är när han vänder sig mot porträttet av sin far och säger att äventyrlandet ska få familjens namn.

- Prata om vilken uppväxt Tord kan ha haft och vad det kan bero på att han är så känslolokall mot barnen. Han tänker ju bara på sin framgång. Tror ni att han har fått kämpa mycket eller att han har haft en enkel väg till sin makt?

- Tycker ni att gorillan gör rätt när hon låter Jonna göra så mycket som vuxna i vanliga fall gör? Hon får både köra bilen och vara delaktig i affärerna på loppmarknaden. Borde fler vuxna tänka så? Borde barn få testa att köra bil?

Barnhem har porträtterats i en rad tidigare filmer och

böcker. Rasmus i Rasmus på luffen rymmer från ett barnhem. Prussiluskan vill placera Pippi Långstrump på ett barnhem. Julkalendern 2020 utspelar sig till stora delar på ett barnhem som också hotas att rivas.

- Känner ni till andra barn i böcker och filmer som har varit på barnhem? Jämför de exempel på barnhemsbarn som ni kommer på med de barn som figurerar i *Apstjärnan*. Vilka likheter och skillnader finns?

Lust att läsa: för årskurs 2-3

Gorillans stora intresse för litteratur går som en röd tråd genom filmen och berättelsen i sig är baserad på Frida Nilssons bok *Apstjärnan*. I gorillans hem finns det 3 000 böcker och Jonna har fri tillgång till läsning.

Titta på [klipp 2](#) när Jonna för första gången anländer till skroten. Gorillan läser då Verner von Heidenstams dikt *Hemmet* för henne.

*Ett hem - det är det fästet
vi rest med murar trygga,
vår egen värld, den enda
vi mitt i världen bygga.*

- Vad tänker ni på när ni hör dikten? Vad handlar den om?

- Gör egna teckningar eller dikter om var ni tycker man kan känna trygghet. I hemmet, på skolan eller på fritidsaktiviteten kanske?

Gorillan refererar till fler litterära verk. Ingenting är att föredra före rättvisa, säger hon. Det är ett Sokratescitat och när Aron försöker slå henne jämför hon situationen med Davids kamp mot Goliat i Andra Samuelsboken från Gamla testamentet.

Klipp 3
Källa: SF Studios

Två modernare referenser är böckerna "Jorden runt på 80 dagar", som Jonna läser, och "Oliver Twist", som gorillan köper på antikvariatet.

- Titta på [klipp 3](#) när gorillan köper boken. Den gör henne väldigt glad, hon har längtat efter den i hela sitt liv. På antikvariatet luktar hon på de gamla böckerna och säger hur mycket hon älskar dem.

- Ta er lärare till hjälp för att hitta en äldre bok på biblioteket och leta efter om det står hur gammal den är. Det brukar vanligtvis stå på någon av de första sidorna vilket år boken är tryckt och vilken utgåva det är.

- Försök att hitta böcker som är över 50 år gamla på ett bibliotek och lukta på dem som gorillan gör. Hur luktar de? Jämför med en nyare bok.

- Hur skiljer sig känslan att bläddra i en gammal bok jämfört med en nyare?

Gorillan har först inte råd att köpa boken, men Jonna ser till att de får rabatt. Boken "Oliver Twist" utkom 1838 och ett signerat exemplar av den första utgåvan är idag värt över 100 000 svenska kronor.

- Gamla böcker kan till och med ställas ut på museum, medan samma text kan vara tryckt i en ny bok som säljs i en butik. Varför tror ni att en gammal bok kan ha samma värde som en guldbricka?

- Hur länge tycker ni det borde ta innan en bok kan säljas till ett högre pris på ett antikvariat?

Gorillan förklarar för Jonna att "Oliver Twist" handlar om en pojke som rymmer från ett barnhem. Jonna blir intresserad av boken för att hon kan identifiera sig med den.

- Finns det någon särskild bok eller film som ni känt igen er i?

Ärlighet

På gorillans loppmarknad får kunderna till stor del betala vad de har råd med. Men när affärerna går sämre ändrar hon och Jonna taktik. På ett mindre ärligt sätt får de kunderna att tro att gorillan behandlar Jonna illa, och på grund av det betalar de mer pengar för att Jonna ska slippa trubbel. Det uppenbarar sig också att Gorillan stjälar mat från barnhemmets förråd.

- Vad tycker ni om Gorillans metoder för att skaffa mat och pengar? Är hon ärlig?

- Hur bör man reagera om man upptäcker att någon man känner stjälar mat?

- Tror ni att Gorillan stjälar fler saker? Är allt det hon säljer på skroten ärligt införskaffat eller har hon stulit något av det också?

- Är det bra eller dåligt att låta kunder få betala så mycket som de har råd med?

- Hur hade det fungerat i en matbutik om vissa personer fick betala mer för en ost än andra? Skulle ni vilja ha det så?

Filmens rollfigurer kan man snabbt avläsa som snälla eller taskiga. Intrigerna som uppstår har oftast sitt ursprung i Tord från kommunen. Han ljuger och använder en utpressande teknik mot både barnhemmets föreståndare och gorillan.

- Vad kunde Tord ha gjort annorlunda?

Bild: SF Studios

- Under inspektionen av skroten letade Tord och hans kollegor efter brister i hemmet. Vad tycker ni att man borde inspektera i ett hem när man ska avgöra om ett barn kan bo där eller inte?

För årskurs 2 - 3

Kommuntjänstemän och politiker kan ta beslut som både är bra och dåliga för barn. Tords agerande innebär till slut att Jonna måste fly. Det är många barn som blir tvungna till flykt runt om i världen på grund av politiker som är lika egoistiska som Tord.

- Vad kan man göra för att motverka att sådana här situationer uppstår?
- Sverige är ett av världens mest rättvisa länder. Vart fjärde år hålls det val då folket väljer vilka politiker som ska styra och bestämma. Tror ni att situationerna som Tord ställer till med i filmen kan hända på riktigt i Sverige? Eller är det bara i filmens värld det kan bli så tokigt?

Vad Tord vill komma åt är marken som skroten och barnhemmet ligger på och ibland kan man behöva riva hus för att det ska byggas nya där.

- Känner ni någon som har fått flytta för att det ska byggas nya hus på den platsen?
- Vet ni någon plats där det tidigare fanns en byggnad men där det nu har byggts något nytt?
- Kan människor bli sårade och ledsna när ett hus som var betydelsefullt för dem rivs och försvinner? Hur hade det exempelvis känts om er skola skulle rivas och ni var tvungna att flytta till en annan byggnad?

Det kan ha varit dålig kvalitet i de gamla husen som rivs. Då får människorna som flyttar in i de nya husen det bättre än de hade det förr.

- Finns det andra anledningar till att nya hus kan göra en stad bättre?

För f-klass och årskurs 1

För att vi ska förstå storleken av samhället i filmen får vi se vägstrukturer och hus från ovan. Man får då bilden av att det är en väldigt liten stad där det är nära till det mest.

- Hur långt utanför centrum uppfattade ni att barnhemmet och skroten ligger? Hur lång tid skulle det ta att cykla in till centrum?
- Rita en egen karta över er stad där man kan få en uppfattning om hur lång tid det skulle ta att cykla från utkanten till centrum.

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Se

Den brittiska auktionsbyrån [Sothesbys auktion](#) av Oliver Twists första utgåva.

Artikel från 1177 [om anknytning](#).

Barnombudsmannens rapport från 2020 där det undersöks [hur barn får komma till tal i stadsplaneringsfrågor](#):

Artikel av [Barnombudsmannen](#) från 2010 om välfärdsstatens ansvar för omhändertagna barn.

[En intervjustudie med familjehemsföräldrar](#) från Örebro universitet.

Psykologexamensuppsats [När ett barn förlorar en förälder](#) från Lunds universitet.

PRODUKTIONSINFO

Sverige, 2021

Regi: Linda Hambäck

Producent: Linda Hambäck och Petter Lindblad

Klippning: Linda Hambäck och Ulf Flittig Tønder

Foto: Gabriel Mkrttchian

Originalmusik: Tania Naranjo och Minna Weurlander

Medverkande: Rebecca Gerstmann, Pernilla August, Melinda Kinnaman och Stellan Skarsgård.

Tekniska uppgifter

Längd: 75 minuter

Ålder: Barn tillåten

Distribution: SF Studios

Kontakt: rightsdepartment@sfstudios.se

REDAKTION

Text: Tim Kronström

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, juni 2021

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se

<http://www.filminstitutet.se/filmpedagogik>

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.
filminstitutet.se/skolbio